

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення вченої ради університету
«30» серпня 2024 року,
протокол № 2.

Ректор університету, голова вченої
ради університету, доктор юридичних
наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК
«30» серпня 2024 року
М.П.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування**

РОЗРОБНИК:

Професор кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій, д. е. н., проф. _____ Роман КУЛИНИЧ
27.08.2024 р.

СХВАЛЕНО:

Рішення кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій
27 серпня 2024 року, протокол № 1.

Завідувачка кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій, к. е. н., доцентка _____ Наталія ЗАХАРКЕВИЧ
27 серпня 2024 року

Деканеса факультету публічного управління,
к. держ. упр., доцентка _____ Тетяна ПІДЛІСНА
27 серпня 2024 року

ПОГОДЖЕНО:

Рішення методичної ради університету
29 серпня 2024 р., протокол № 1.

Голова методичної ради університету,
кандидатка наук з державного управління, доцентка _____ Ірина КОВТУН
29 серпня 2024 року

ЗМІСТ

Стор.

1.	Опис навчальної дисципліни	–	3
2.	Заплановані результати навчання	–	4
3.	Програма навчальної дисципліни	–	5
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни	–	7
	4.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	– 7
	4.2.	Аудиторні заняття	– 7
	4.3.	Завдання для самостійної роботи студентів	– 7
5.	Методи навчання та контролю	–	8
6.	Схема нарахування балів	–	8
7.	Рекомендовані джерела	–	9
	7.1.	Основні джерела	– 9
	7.2.	Допоміжні джерела	– 10
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	–	11

1. Опис навчальної дисципліни

1.	Шифр і назва галузі знань	–	28	Публічне управління та адміністрування
2.	Код і назва спеціальності	–	281	Публічне управління та адміністрування
3.	Назва освітньої програми	–		Бакалавр публічного управління та адміністрування
4.	Назва дисципліни	–		Екологічний аудит
5.	Тип дисципліни	–		вибіркова
6.	Код дисципліни	–		ППВ 1.33
7.	Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	–		перший
8.	Ступінь вищої освіти, що здобувається	–		бакалавр
9.	Курс / рік навчання	–		четвертий
10.	Семестр	–		сьомий (ДФН) / восьмий (ЗФН)
11.	Обсяг вивчення дисципліни:			
	1) загальний обсяг(кредитів ЄКТС / годин)	–	3,5 / 105	
	2) денна форма навчання:			
	аудиторні заняття (годин)	–	44	
	% від загального обсягу лекційні заняття (годин)	–	42	
	% від обсягу аудиторних годин	–	18	
	семінарські заняття (годин)	–	41	
	% від обсягу аудиторних годин	–	26	
	самостійна робота (годин)	–	59	
	% від загального обсягу тижневих годин:	–	61	
	аудиторних занять	–	58	
	самостійної роботи	–	2,4	
	3) заочна форма навчання:			
	аудиторні заняття (годин)	–	3,4	
	% від загального обсягу лекційні заняття (годин)	–	12	
	% від обсягу аудиторних годин	–	11	
	семінарські заняття (годин)	–	8	
	% від обсягу аудиторних годин	–	67	
	самостійна робота (годин)	–	4	

% від обсягу аудиторних годин	– 33
самостійна робота (годин)	– 93
% від загального обсягу	– 89
12. Форма семестрового контролю	– залік
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» «Статистика» «Менеджмент в органах публічного управління»
2) супутні дисципліни	– «Екологічний менеджмент»
3) наступні дисципліни	– «Управління змінами» «Управління якістю»
14. Мова вивчення дисципліни	– українська.

2. Заплановані результати навчання

Навчальна дисципліна «Екологічний аудит» забезпечує досягнення таких компетентностей і результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою «Бакалавр публічного управління та адміністрування»:

ЗК 3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 6. Здатність працювати в команді.

ЗК 7. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК 10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 13. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів діяльності).

СК 1. Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів.

ПР 1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.

ПР 2. Застосовувати норми та правила професійного спілкування українською мовою.

ПР 8. Розуміти та використовувати технології вироблення, прийняття та реалізації управлінських рішень.

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:	
1. Знання	
<i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>	
1.1)	відтворювати визначення понятійно-термінологічного апарату екологічного менеджменту;
1.2)	знати методичні положення застосування основних методів та прийомів екологічного менеджменту.
2. Розуміння	
<i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази;</i>	

<i>прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>
2.1) пояснювати зміст дефініцій і основних термінів, що розкривають суть екологічного менеджменту;
2.2) пояснювати сутність та специфіку технологій та моделей формування екологічного менеджменту;
2.3) пояснювати сутність і специфіку державної інформаційної політики в галузі екологічного аудиту.
3. Застосування знань <i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>
3.1) працювати з статистичними даними, інформаційними збірниками, офіційними сайтами органів влади та місцевого самоврядування пошуку стосовно збору та аналізу статистичної інформації;
3.2) знати порядок і особливості застосування статистичних методів;
3.3) знати особливості обчислення параметрів та критеріїв обраних для аналізу методів, а також здійснювати відповідне розв'язання задач на основі комп'ютерної техніки за допомогою спеціалізованих комп'ютерних програм;
3.4) роз'яснювати основні параметри обраних для аналізу методів та вирішувати відповідні задачі.
4. Аналіз <i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>
4.1) порівнювати методологічні положення критеріїв і проблем управління екологічними процесами та аудиту;
4.2) критично аналізувати висвітлення виборчих кампаній в Україні на основі досліджень вітчизняних науковців, міжнародних спостерігачів та державних регуляторних органів;
5. Синтез <i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>
5.1) аргументувати вибір обраного державного регулювання та саморегулювання засобів екологічного менеджменту в Україні;
6. Оцінювання <i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>
6.1) сформулювати та записати висновок щодо розв'язаного завдання;
6.2) сформулювати та записати висновок щодо меж використання в сучасних технологій екологічного менеджменту та аудиту.
7. Створення (творчість) <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатомірності та альтернативності сучасної культури)</i>
7.1) надавати пропозиції щодо удосконалення практичної діяльності на основі використання інформації екологічного менеджменту та аудиту.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні поняття та значення екологічного аудиту.

Поняття та характерні особливості екологічного аудиту. Основні терміни та визначення.

Тема 2. Законодавчі основи впровадження та здійснення екологічного аудиту в Україні.

Екоаудит в системі екоменеджменту України і природоохоронної діяльності. Екологічний аудит у сучасній економіці України. Основні положення Закону України «Про екологічний аудит». Положення про сертифікацію екологічних аудиторів. Положення про ведення реєстру екологічних аудиторів та юридичних осіб, що мають право на здійснення екологічного аудиту. Державні стандарти України з системи управління навколишнім середовищем.

Тема 3. Методологічні основи здійснення екологічного аудиту.

Підготовка до здійснення екологічного аудиту. Проведення екологічного аудиту на об'єкті. Вступна нарада. Збір та перевірка інформації. Обстеження об'єкту. Відбір проб та проведення лабораторних досліджень. Підготовка звіту за результатами аудиту. Заключна нарада. Типовий процес екологічних аудитів згідно міжнародних стандартів.

Тема 4. Характеристика деяких видів екологічного аудиту.

Екологічна експрес-оцінка інвестиційних ризиків. Оцінка екологічного стану ділянки підприємства.

Тема 5. Екологічний аудит територій і господарських систем.

Екологічний аудит території. Екологічний аудит промислових виробництв і господарських систем. Картографічні еколого-географічні дослідження.

Тема 6. Екологічний аудит при експлуатації мінерально-сировинних ресурсів.

Особливості здійснення екологічного аудиту при експлуатації мінерально-сировинних ресурсів. Ліцензування експлуатації мінерально-сировинних ресурсів. Зміст, цілі і задачі екологічного аудиту видів діяльності, пов'язаних з використанням мінерально-сировинних ресурсів.

Тема 7. Муніципальний екологічний аудит.

Особливості муніципального екологічного аудиту. Планування муніципального аудиту. Аудиторський процес. Огляд виконання програм з охорони навколишнього середовища.

Тема 8. Методичні рекомендації щодо підготовки, здійснення та оформлення звіту про екологічний аудит.

Підготовка до здійснення екологічного аудиту. Проведення екологічного аудиту на об'єкті. Методичні рекомендації щодо оформлення звіту про екологічний аудит.

Тема 9. Організаційно-правові засади екологічної експертизи.

Правове забезпечення екологічної експертизи. Висновки державної екологічної експертизи. Компетенція центральних органів влади у галузі екологічної експертизи.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Загальні поняття та значення екологічного аудиту.	10	2	2	-	-	6	11,5	1	0,5	-	-	10
Тема 2. Законодавчі основи впровадження та здійснення екологічного аудиту в Україні.	10	2	2	-	-	6	11,5	1	0,5	-	-	10
Тема 3. Методологічні основи здійснення екологічного аудиту.	10	2	2	-	-	6	11,5	1	0,5	-	-	10
Тема 4. Характеристика деяких видів екологічного аудиту.	10	2	2	-	-	6	11	0,5	0,5	-	-	10
Тема 5. Екологічний аудит територій і господарських систем.	10	2	2	-	-	6	10,8	0,5	0,3	-	-	10
Тема 6. Екологічний аудит при експлуатації мінерально-сировинних ресурсів.	13	2	4	-	-	7	11,2	1	0,2	-	-	10
Тема 7. Муніципальний екологічний аудит.	14	2	4	-	-	8	12,5	1	0,5	-	-	11
Тема 8. Методичні рекомендації щодо підготовки, здійснення та оформлення звіту про екологічний аудит.	14	2	4	-	-	8	12,5	1	0,5	-	-	11
Тема 9. Організаційно-правові засади екологічної експертизи.	14	2	4	-	-	8	12,5	1	0,5	-	-	11
Всього годин:	105	18	26	-	-	61	105	8	4	-	-	93

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні, лабораторні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2. навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних, лабораторних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в п. 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів денної форми навчання включає завдання до кожної теми (окремих тем) та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. Виконання індивідуальних завдань всіма студентами не є обов'язковим і може здійснюватися окремими студентами з власної ініціативи або за пропозицією викладача.

4.3.4. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;

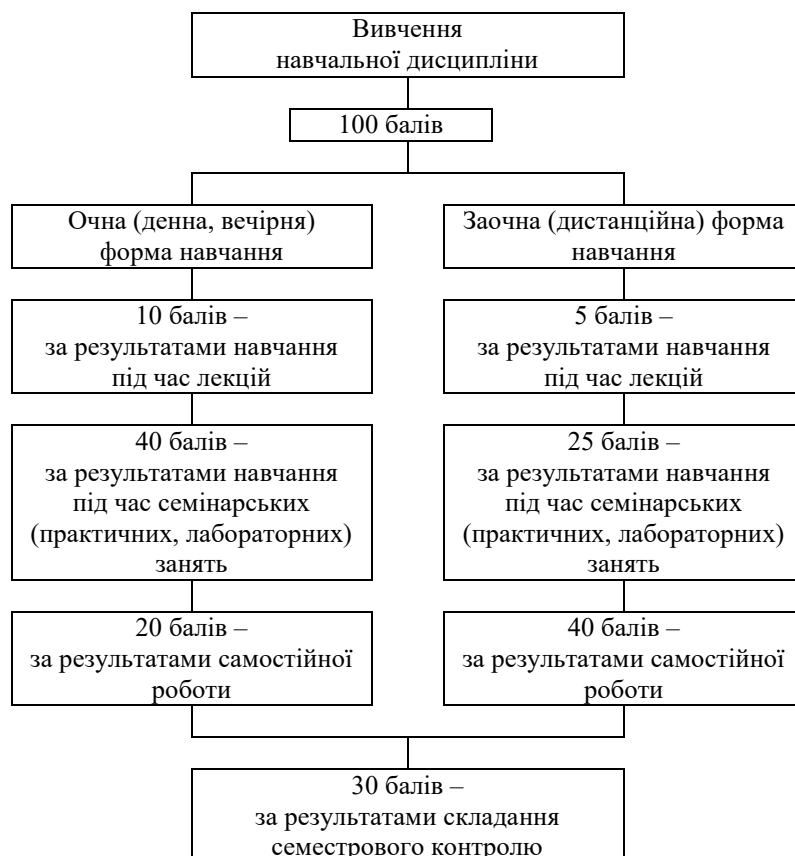
2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;

3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення лекційних занять за денною і заочною формою навчання (див. табл.). Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій								
			1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Денна	9	1,1	2,2	3,3	4,4	5,6	6,7	7,8	8,9	10,0
2.	Заочна	4	1,3	2,5	3,8	5,0	–	–	–	–	–

6.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 13 семінарських занять за денною формою навчання та 2 семінарських занять за заочною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

6.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в таблиці для д.ф.н. (для з.ф.н., аналогічно з поправочним коефіцієнтом 2 та максимальною кількістю балів СРС рівною 40 балів):

№ з/п	Розподіл балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань	Номер теми										Усього балів
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.		
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	1	2	2	2	1	1	1	2	2		14
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	6										6
Усього балів												20

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Екологічний менеджмент і аудит: підручник, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків: Видавництво «Університет», 2021. 512 с.

2. Екологічне управління бізнесом в умовах євроінтеграції: навчальний посібник / П.Д. Дудкін та ін. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2018. 200 с.

3. Міронова Н.Г., Білецька Г.А. Екологічна стандартизація і сертифікація: навчальний посібник. Львів: Новий Світ - 2000, 2018. 140 с.

4. Галушкіна Т.П., Грановська Л.М., Кисельова Р.А. Екологічний менеджмент та аудит: навчальний посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2019. 455 с.

5. Василенко І.А. Зелені технології у промисловості: монографія. Дніпро: Акцент ПП, 2019. 366 с.

6. Парфенцева Н.О., Кулинич Р.О. Статистичне вивчення соціально-економічного розвитку України: підручник. Київ: ВПД “Формат”, 2011. 456 с.

7. Кулинич О.І., Кулинич Р.О. Статистичне моделювання і прогнозування для обґрунтування програм соціально-економічного розвитку: навчальне видання. 2-е вид., доп. Хмельницький: ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2019. 57 с.

7.2. Допоміжні джерела

8. ДБН А.2.2. «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд».

9. ДСТУ ISO – 14001 «Система управління довкіллям. Загальні настанови щодо принципів управління, систем та засобів забезпечення». К.: Держстандарт України.

10. ДСТУ ISO – 14004 «Система управління довкіллям. Склад та опис елементів і настанови щодо їх застосування». К.: Держстандарт України.

11. ДСТУ ISO – 14010 «Настанови щодо здійснення екологічного аудиту. Загальні принципи». К.: Держстандарт України.

12. ДСТУ ISO – 14011 «Настанови щодо здійснення екологічного аудиту. Процедури аудиту. Аудит систем управління навколишнім середовищем». К.: Держстандарт України.

13. ДСТУ ISO – 14012 «Настанови щодо здійснення екологічного аудиту. Кваліфікаційні вимоги до аудиторів з екології». К.: Держстандарт України.

14. ДСТУ ISO – 14015 «Екологічне управління. Екологічне оцінювання ділянок та організацій». К.: Держстандарт України.

15. ДСТУ ISO – 14031 «Екологічне керування. Настанови щодо оцінювання екологічної характеристики». - К.: Держстандарт України.

16. ДСТУ ISO – 19011 «Настанови щодо здійснення аудитів систем управління якістю і (або) екологічного управління». - К.: Держстандарт України.

17. ДСТУ ISO/TR 14025. «Екологічні маркування та декларації. Екологічні декларації типу III». - К.: Держстандарт України.

18. Закон України “Про екологічний аудит” : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>

19. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

20. Закон України “Про національну безпеку України” : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

21. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення систем управління якістю, систем екологічного управління та інших систем управління» : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/882-17#Text>

22. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>

23. Дяченко-Богун М. Екологічний менеджмент і аудит: історія розвитку та генезис // Науковий вісник Полтавського національного педагогічного університету. 2023. №27. С. 282-298.

24. Ільків Л.А. Екологічний менеджмент як елемент ринкового управління для забезпечення сталого розвитку // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2023. №26665. С. 1-15.

25. Білик Р.Р. Деякі аспекти формування та реалізації стратегії сталого природокористування в регіоні // Регіональна економіка. 2018. №1. С. 91-99.

26. Білоус А. Формування системи екологічного менеджменту в Україні // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2019. №105(2). С. 194-195.

27. Вергун Л.І. Екологічний менеджмент і маркетинг як складові конкурентної стратегії компаній // Науковий вісник Київського гуманітарного інституту. 2018. №1. С. 47-52.

28. Галушкіна Т.П. Екологічний менеджмент // Економіка природокористування: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Харків: МОН України, 2019. С. 317-327.

29. Гринчук Ю.С. Проблеми та перспективи впровадження систем екологічного менеджменту на вітчизняних підприємствах // Формування ринкових відносин в Україні. 2020. №10. С. 150-153.

30. Борщук Є.М. Основні принципи формування й упровадження систем екологічного менеджменту і аудиту // Науковий вісник Полтавського національного педагогічного університету. 2020. №5. С. 1-10.

31. Кузьменко О.Б., Андреев В.І. Методи та інструменти екологічного менеджменту // Науковий вісник Харківського національного університету. 2021. №3. С. 45-60.

32. Ігнатов В.Г. Проблеми розвитку екологічного менеджменту // Науковий вісник Київського національного університету. 2022. №2. С. 30-45.

33. Кривошеїн Д.А. Екологічний менеджмент в умовах ринкової економіки // Науковий вісник Харківського національного університету. 2022. №4. С. 50-65.

34. Саталкін М. Впровадження системи екологічного менеджменту // Науковий вісник Полтавського національного педагогічного університету. 2021. №6. С. 20-35.

35. Білявський Г.О. Екологічний менеджмент: теорія та практика // Науковий вісник Київського національного університету. 2021. №3. С. 10-25.

36. Газуда М.В. Екологічний менеджмент і аудит: навчально-методичний комплекс. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2018.

37. Білик Р.Р. Деякі аспекти формування та реалізації стратегії сталого природокористування в регіоні // Регіональна економіка. 2020. №1. С. 91-99.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

38. <https://mepr.gov.ua>

39. www.ukrstat.gov.ua

40. www.idss.org.ua

41. www.nbu.gov.ua

42. Кулинич Р.О. Програмне забезпечення статистичних методів: веб-сайт. URL: <https://www.kulynych.in.ua>.